

SOĞUK*

Bir Soyutlama

THOMAS BERNHARD, (1931-1989) Hollanda'da doğup Avusturya'da büyüyen Bernhard, büyükbabası olan yazar Johannes Freumbichler tarafından bir sanatçı gibi yetiştirildi. Seekirchen'de ilkokula gitti, Salzburg'daki çeşitli okullarda orta öğrenime devam ederken 1947'de eğitimini bırakıp çıraklığa başladı. Gençliği boyunca yaşadığı solunum yolu rahatsızlıkları yüzünden 1949'da iki yıllığına sanatoryuma yatırıldı. 1952'de Salzburg'daki Mozarteum'da müzik eğitimini sürdürürken Demokratisches Volksblatt gazetesinde muhabirlik yaptı. 1957'den sonra geçimini esasen yazarlıktan sağladı. İngiltere'de ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşadıktan sonra 1965'te yeniden Avusturya'ya döndü. Çok sayıda ödül alan ve Türkçeye pek çok eseri çevrilen Bernhard'ın otobiyografik beşlemesinin diğer kitapları da yayınevimiz tarafından yayımlanmaktadır.

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 763**
ISBN 978-975-570-783-9

SOĞUK

Bir Soyutlama

Thomas Bernhard

Deneme

Türkçesi: Sezer Duru

Özgün Adı:
Die Kälte - Eine Isolation

© Residenz Verlag im NÖ Pressehaus Druck - und VerlagsgesmbH. St. Pölten-Salzburg-Wien, 1981
© Onk Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Sel Yayıncılık, 2014

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bülent Doğan
Redaksiyon: Ümit Mutlu
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Nisan 2016

Bu kitap Çağdaş Alman Edebiyatı Dizisi, ADIMLAR/SCHRITTE projesi çerçevesinde, S.Fischer Vakfı (Berlin), Ernst Reuter Girişimi ve Pro Helvetia desteği ile Sezer Duru (İstanbul) ve Egon Ammann (Berlin) editörlüğünde yayımlanmıştır.

Baskı ve Cilt: Yayılcık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Thomas Bernhard

Soğuk

Bir Soyutlama

Türkçesi: Sezer Duru

Deneme

Akciğerimdeki gölgeler yüzünden hayatıma da gölge düşmüştü. *Grafenhof* sözcüğü içimde tam anlamıyla dehşet uyanırdıyordu: Orada, genç bir insanı dehşete düşürecek metotlar eşliğinde başhekim ve iki asistanı koşulsuz hüküm sürüyordu. Yardım almak için geldiğim bu yerde tam tersine çaresizlikle karşılaşmıştım. Zaten bunu oradaki daha ilk saatlerimde fark etmiştim, hatta ilk birkaç gün sonunda durumun berbatlığı daha da ortaya çıkmıştı. Hastaların durumu, benimki de dahil, düzeleceğine kötüye gidiyordu. Benden önce *Grafenhof*'a yatırılanlarla aynı akıbeti paylaşmaktan korkuyordum, zira onlarda umutsuzluk ve çöküşten başka bir şey göremiyordum. Her gün ayın yapılan şapele ilk gidişimde, duvarlarda bir düzine ölüm ilanı okumuştum, bunlar son birkaç haftada ölenler için yazılmış kısa metinlerdi; büyük ihtimalle şimdi benim yürüdüğüm yüksek ve soğuk koridorlardan onlar da geçmişti. Keçeden yapılmış eski püskü terlikleri, hırpani savaş sonrası pijamaları ve kirli yakalarıyla hastalar, termometre çizelgelerini koltuk altlarına sıkıştırmış halde yanımdan sırayla, kuşkulu bakışlarını bana dikerek geçiyor, ana binanın yanındaki açık alanda kurulmuş ve yer yer çökmüş tahta verandadaki şezlonglara doğru ilerliyorlardı. Burası iki bin metre yük-

sekiğindeki Heukareck Dağı'na bakıyordu, bu dağın yüzlerce metre uzunluktaki gölgesi dört ay boyunca, sanatoryumun alt kısmındaki Schwarzach Vadisi'ni karanlıkta bırakırdı. Tanrının ne çirkin bir ürünü, diye düşündüm, insanın sefilliğinin ne korkunç bir örneği! Buradaki insanlar toplumdaki kalıcı olarak dışlanmışlardı; yanımdan geçerken iğrenç, acınası ve kutsal bir gurur içinde, kahverengi tükürük hokkalarını açıp içine tükürüyorlardı. Bu işlemi son derece büyük ve utanmazca bir vakarla, akıllarına gelen her yerde gerçekleştiriyorlardı. Koridorlar, bu geçit alayı sırasında keçe terliklerin muşamba zemine sürtmesiyle çıkan seslerle dolup taşıyordu. Seyrine daldığım yürüyüş, daha önce sadece Katolik cenazelerinde şahit olduğum törensel bir havayla, şezlongların olduğu verandada son buldu. Bu dini geçit alayına katılan herkes kendi kutsal ekmek kabını, yani kahverengi tükürük hokkasını da önünde taşıyordu. Son hasta da verandaya girip paslanmış demir parmaklıklı yataklardan birine uzanınca; hastalıkları nedeniyle bitap düşmüş, uzun burunlu, büyük kulaklı, uzun kollu ve eğri bacaklı, keskin-çürük kokulu bedenler o aşınmış, gri, küf kokulu, kesinlikle ısıtmayan, sadece aba olarak nitelendirilebilecek battaniyelerin altına teslim olunca, derin bir sessizlik hüküm sürmeye başladı. Orada, her şeyi net şekilde görebildiğim ama dikkat çekmediğim köşede, benim için yeni ve bir o kadar da itici, iğrenç, tiksindirici ve insanın düşebileceği en alt nokta olan bu sahneyi bir *gözlemci* olarak izliyordum. Oysa o iğrenç sahnenin bir parçası olmuştum bile. Elimde tükürük hokkam, kolumun altında termometre çizelgem duruyordu ve ben de veranda yolundaydım. Şok olmuş bir halde sondan üçüncü sırada duran yatağıma gittim. Yatağım, saatlerce ölü gibi yatıp ansızın tükürmek için doğrulan iki yaşlı adamın arasındaydı. Hastaların neredeyse hepsi durmadan, üstelik de büyük miktarda balgam ürettiyordu; çoğunun bir değil birkaç

tükürük hokkası vardı. Sanki hayattaki en önemli işleri balgam üretmek ve birbirlerini daha çok balgam üretmek için teşvik etmekte. Aralarında bir yarış vardı adeta, kazananı da en çok balgamı üretilen hokkasında en çok balgamı biriktiren hasta oluyordu. Doktorlar benden de bu yarışa katılmamı bekliyorlardı ama ben boşuna uğraşıyordum, balgam üretemiyordum; sürekli tükürüp duruyordum ama tükürük hokkam boş kalıyordu. Günlerce uğraştım ama başaramadım. Bir işe yaramayan öksürmelerden ötürü boğazım iyice tahriş olmuştu; kendimi feci şekilde üşütmüş gibi hissediyordum ama azıcık bile balgam üretemiyordum. İyi de, bana balgam çıkartmam için emir verilmemiş miydi? Laboratuvar onu bekliyordu, hatta sanki tüm Grafenhof onu bekliyordu, ama verecek hiçbir şeyim yoktu. Çıkartmak istiyordum, daha çok istediğim bir şey yoktu. Ben de bu tükürme sanatında bol bol antrenman yaptım, etrafımda bunu yapanları izleyerek öğrenmeye çalıştım; ama tek elde ettiğim şey boğazımdaki bitmek bilmeyen ağrı oldu. Göğüs kafesim tamamen iltihaplanmışa benziyordu. Boş tükürük hokkama bakarken kendimi çaresiz ve başarısız hissediyordum. Öksürüp göğsümden bir şeyler çıkarmaktaki kararlılığım giderek bir çılgınlığa dönüştü ve nihayet tam bir histeri halini aldı. Bu acınası denemelerim fazlasıyla dikkat çekti, herkesin ilgisi benim üstümden gibiydi. Ben ısrarlı şekilde uğraştıkça diğer hastaların bana daha da dikkat etmeleriyle cezalandırıldım. Bakışlarıyla ve tükürme konusundaki iş bilirlilikleriyle beni sürekli cezalandırıyor, *nasil* öksürülmesi gerektiğini, akciğerlerin *nasil* uyarılması gerektiğini canlı olarak gösteriyorlardı. Akciğerleri sanki yıllardır kullandıkları bir enstrüman gibiydi, bu konuda zaman içinde iyice ustalaşmışlardı, sanatlarını bir virtüöz gibi icra ediyorlardı. Bu orkestra, müziğini kusursuz şekilde sergileyerek beni utandırıyor, eksiksiz bir sanatsal yeterlilikle çalışıyorlardı ve benim onlar-

dan biri olmaya çalışmam nafileydi. Akciğerlerimi parçalasam da, onların şeytani bakışlarından, kötü niyetli kuşkularından ve fesat kahkahalarından kurtulamıyor, kendi yetersiz sanattımla baş başa kalıyordum. Benimki bomboşken, ustalaşmış olanların yanında balgam dolu üç dört şişe duruyordu. Şişeyi umutsuzlukla tekrar açıyor ve hayal kırıklığıyla tekrar kapatıyordum. Ama *tükürmek zorundaydım*. Herkes benden bunu istiyordu. Sonunda büyük bir güçle, uzun, yoğun öksürükler ürettim, giderek daha fazla öksürdüm ve bu yapay öksürükler konusunda uzman oldum, sonunda da bir şeyler öksürmeyi başardım. Şişeye tükürdüm ve laboratuvara koştum. Ama ne yazık ki işe yarayacak miktarda değildi. Üç dört gün sonra ise, akciğere öylesine işkence ettim ki sonunda gerçekten işe yarar bir şeyleri öksürerek tükürmeyi başardım. Yavaş yavaş tükürük hokkam yarısına kadar doldu. Hâlâ acemiydim ama umut vadediyordum. Şişenin içindekiler, her ne kadar ilk başta ışığa tutulup güvensizlikle tetkik edildiyse de, kabul edilmişti. Akciğer hastasıydım, demek ki tükürmem gerekiyordu! Ama sonuç *pozitif* değildi, bu gizli derneğin asil bir üyesi olmamıştım. Diğerleri tarafından küçümsenmek beni derinden vurdu. Herkes bulaşıcı, yani pozitif, bense değildim. Her gün daha fazla balgam istendi, artık bir rutine dönüşmüştü ve akciğerlerim de bu günlük tahrişe alışmıştı. Artık rahatlıkla balgam üretebiliyordum, yarım şişe öğleden önce, yarım şişe de öğleden sonra; laboratuvar memnundu. Ama sonuçlar hep *negatif*. Başlarda sadece doktorlar hayal kırıklığına uğruyorlardı, ama sonraları ben de üzölmeye başladım. Yanlış olan bir şeyler vardı. Benim de diğerleri gibi pozitif sonuçlar çıkarmam gerekmiyor muydu? Beş hafta sonra başardım: Ben de pozitiftim. Ben de artık bu derneğin tam üyesiydim. Açık akciğer veremim onaylanmıştı. Memnuniyet, hasta arkadaşlarım arasında hemen yayıldı, ben de memnundum. Durumdaki sapkınlı-

ğın farkında değildim. Herkesin yüzü gülüyordu, doktorlar da rahatlamıştı. Gerekli tedavi yapılabilirdi artık: Ameliyat değildi elbette, ilaç tedavisi uygulanacaktı. Belki de hemen hava verilecek ya da dağlama yapılacaktı. Tüm seçenekler göz önüne alındı. Durumum ameliyat gerektirmiyordu, dolayısıyla sağ göğüs kafesimdeki kaburgalarımın kesilip akciğerimden birinin alınmasından korkmama gerek yoktu. Önce, hava verme işlemi yapılacak diye düşündüm. Bu işe yaramazsa da dağlama yapılacak, ondan sonra da ameliyat gelecekti. Artık akciğer hastalıkları konusunda uzman hale gelmiştim, neyin ne olduğunu biliyordum. İlk evrede her zaman hava verme işlemi olurdu. Gördüğüm kadarıyla bu rutin bir işlemdi, buradaki herkes sürekli olarak borulara bağlanır, göğüsleri delinirdi, günlük bir olaydı bu. Streptomisin tedavisine başlayacaklar, diye düşündüm. Sonuçlarımın pozitif çıkması gerçekten de diğer hastalar tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. İstedikleri şeye kavuşmuşlardı, artık onlardan farklı biri değildim. Artık onların dostluklarına hak kazanmıştım, önemli konular da değilse de belirgin bir şekilde onlarla eşittim. Birden onlar gibi görünmeye de başladım; yanaklarım çöktü, burnum uzadı, kulaklarım büyüdü, karnum şişti. Ben zayıflayan türde bir hastaydım, şişen değil. Akciğer hastaları önce zayıflar, sonra şişer, sonra tekrar zayıflarlar. Hastalık aşırı zayıflıktan şişkinliğe, sonra da tekrar zayıflığa doğru seyreder. Ölüm sırasında hasta tam anlamıyla zayıflamış olur. Kurumun verdiği üniformayı doğru şekilde giymeyi öğrenmiştim; tıpkı onlar gibi, terlikleri sürüyerek koridorlarda yürüyordum, aniden öksürük gelirse, etrafımda kimse var mı diye düşünmeden ortalık yerde öksürüyordum. Kendimi, daha önce kınadığım ve kabul edilemez bulduğum diğer hastalardaki o düşüncesiz ve rezil huyları edinmiş buldum. Mademki bu noktaya gelmiştim, bu topluluğa ait olmakta kararlıydım. Bu topluluk, akla gelebile-

cek en iğrenç, en pis topluluk olsa da, başka çarem var mıydı? Kendimi burada bulmam mantıklı değil miydi? Önceki tüm hayatım beni Grafenhof'a yönlendirmemiş miydi? Ben de sa-vaşın bir kurbanıydım! Yeraltına doğru gidiyordum, yeraltına gidebilmek için her şeyi yapıyordum. Burada yapılabilecek tek şey ölmektir. Kendimi buna alıştırdım, ben istisna değil-dim. Üç dört hafta önce imkânsız gördüğüm şeyi, onlar gibi olmayı başarmıştım. Ama gerçekten onlardan biri miydim? Bu soruyu yok saydım ve kendimi bu ölüm topluluğuna alış-tırdım. Burada olmak elimde kalan son şeydi. Her şeyimi bu-rada sahip olduğum tek göreve adamaktan başka çarem yok-tu: Her türlü sonucuyla, geri dönüş olanağı olmaksızın, akci-ğer hastası olduğum gerçeğini bütünüyle kabullenmek. Ya-takhanede bir yatağım, koridorda dolabım, verandada başka bir yatağım ve yemek salonunda bir yerim vardı. Hatıralarım-dan başka hiçbir şeyim yoktu. İçimi tamamen dökebileceğim, açılabilirim bir arkadaş aradım, ama en azından ilk hafta-larda kimseyi bulamadım. Doğanın ilerleyişine karşı koymaya çabalamanın hiçbir anlamı yoktu, burada hüküm süren gri renge dayanabilmek için onu olduğu gibi benimsemeliydim. Diğerleri gibi olmalıydım. Yeni bir hasta geldiğinde, onu ben-den öncekilerin beni izledikleri gibi kuşkuyla, soğukkanlı ve vicdansız bakışlarla gözlemliyordum; hastaların yola bir insan gibi çıkıp sonunda değersiz bir varlığa dönüşmelerini izliyordum. Elimdeki, sağlıklı birisine hastalık bulaştırabilme gücü, beni bir anda sarstı. Bu tüm akciğer hastalarının, her bulaşıcı hastalık taşıyanın elinde tuttuğu bir güçtür; o güne kadar iğ-rendiğim, beni bakışları, hainlikleri ve zarar verme sevinciyle kovalayan ve izleyen gücün aynısı. Şimdi içimde ne varsa öksürebilir ve bir hayatı yok edebilirdim. Tıpkı onlar gibi düşün-müyor muydum? Birden sağlıklı olan her şeyden nefret ettim. Nefretim bir anda Grafenhof'un dışında kalan her şeye yönel-

di, dünyadaki her şeye, hatta kendi aileme. Ama sonra kısa sürede söndü, çünkü bu nefreti besleyecek şey yoktu burada; herkes hastaydı, yaşamdan ayrılmıştı, kapatılmıştı, ölüme endeksliydi. Elli yıl önce olsa hepsi için hiç çekinmeden *ölüme mahkûm* denilirdi. Dış dünya kendini çoktan uzaklaştırmıştı, buradan bakınca artık görülemiyordu, bu duvarların içine giren, eskimiş olurdu, hiçbir etkisi kalmazdı. Bütün dünya havaya uçabilirdi, ama burada, tükürük hokkasının hüküm sürdüğü yerde bu hiç ilgi çekmezdi. Her şey acı verici bir sanatsal nefes alıp verme işi olan balgam üretimine yoğunlaşmıştı, bunun dışında da günlük terapi ve ameliyat korkusuna; bir de doktorlarla, en çok da başhekimle iyi geçinmeye, onların gözüne girmeye. Bu noktada ben şanssızdım; zayıf, yüzü sivilcelelerle dolu, on sekiz yaşında, adı sanı bilinmeyen, hiçbir referansı olmayan, sigorta kurumundan gönderilmiş, üstelik de derin bir küçümsenmeye neden olan eşyalarla gelmiş biriydim: Savaşta kalma eski bir karton bavul; iki ucuz, kullanılmış Amerikan pantolonu; solmuş iki askeri gömlek; yamalı çoraplar ve parçalanmış lastik ayakkabılar. Büyükbabamın yün ceketini en gösterişli eşyamdı; bir de elbette *Sihirli Flüt* ve Haydn'ın *Yaratılış*'inin piyano partiyonları. Tek bir bakış, benim en kötü odaya yatırıldığımı anlamak için yeterdi; kuzey tarafındaki en büyük odaydı bu, on iki yataklıydı ve bugün bile "sosyal hakları olmayanlar" diye anılan vasıfsız işçilerin ve çırakların konulduğu yerdi. Ama bu yatakhane hukuk doktoru diye bilinen, iyice harap olmuş gözüyle bakılan biri de kalıyordu. Onun neden bu yatakhane de bulunduğunu ancak zamanla anladım. Herkesin koridorda bir dolabı vardı, onların son bulunduğu yerde de aşağı yukarı seksen kişi için iki tuvalet ve tek bir banyo bulunuyordu. Sabahları orada oluşan sıkışıklığı hayal etmek zor değil. Bu seksen kişi neredeyse aynı anda tuvaletlere ve banyoya hücum ettiğinde karmaşa çıkı-

yordu. Ama insan her gün yinelenen bu tür durumlara şaşırıcı bir hızla alışıyor. Mekanizmanın öğrenilmesi için üç dört gün yetiyor. Böyle şeyleri kabullenmekten başka çare yok, insan herkes gibi davranıp boyun eğmek zorunda. Bireyci kişiler anında sivriliyor ve uygun bir şekilde sindirilip yok ediliyor. Hastalar, ite kaka yalağa gelen domuzlar gibi banyodaki musluklara hücum ediyor ve güçlüler zayıfları eziyordu; musluklar her sabah, yumruk ve tekmelerini kullanarak kendisine yol açan aynı kişilerin tekeline geçiyordu. O akciğer hastaları gerektiğinde akıl almaz bir bedensel güç ortaya koyuyordu. Ölüm korkusu onları güçlendiriyor, bu da onları gaddarlığa yönlendiriyordu; zira ölecek olan kişinin kaybedecek hiçbir şeyi kalmıyordu. Kişisel temizliklerinden çok, kendilerini ferahlatmayı düşünüyorlardı. Çoğu, haftada bir kez banyoya uğruyor, geri kalanı ise daha ender, yalnız muayenelerden önce yıkanıyordu çünkü elbette oraya temizlenmiş şekilde gitmeleri gerekiyordu. Ama tabii temizlik de göreceli bir kavramdır. Yatakhanelerde ve tüm sanatoryumdaki egemen koku, duyarlı bir insana göre değil, burada hüküm süren gri renge uygundu. O yüzden kar beyazı önlükleriyle içeriye giren doktorlar çok daha fazla göze batıyordu. Vizite saat dokuzdaydı. Verandanın girişinde üç doktor görününce, başları yukarıda olan hastalar hemen siniyor, yatanların arasında en ufak bir kıpırtı bile olmuyordu. Başhekim elleri arkada, yatakları tek tek geziyor ve yapılacak tedavileri saptayıp ilaçları belirliyordu. Bazen eğilir ve bir hastanın göğsüne vurur ya da bir termometre çizelgesine bakıp vadiyi inleten bir kakhaha atardı. Meslektaşlarıyla mırıldanarak konuşurdu. Altmışını çoktan geçmiş, bodur, iyice şişmanlanmış haliyle katı askeri bir tavırdı ve hastalarını istediği gibi oynayacağı rütbesiz askerler olarak görüyordu. Savaş sırasında da burada başhekimdi. Nazi olduğu halde savaştan sonra da, belki de yerine atanacak

biri olmadığından, kovulmamıştı. Bu adamdan hiçbir beklentim yoktu, onu görür görmez bunu anlamıştım ve bu izlenimim her defasında doğru çıktı. Yıllar boyunca bu kalın kafalı, kötü adamın elindeydim. Asistanları onun sözünü koşulsuz dinliyordu, kendisine daha iyi yandaşlar bulamazdı. Sanatoryum bir cezaevi gibi gören ve o şekilde yöneten bu adamın emir erlerinden başka bir şey değildi asistanlar. İlk haftalarında onun tıp bilgisi hakkında hüküm verme yetisinde ve onu doğru değerlendirecek durumda olmasam da bu adama güvenmiyordum. Ama çok geçmeden başhekimin karakterini ve tıbbi bilgisinin düzeyini kolayca anlamıştım, ki burada yazılanlar süresince zaten bu ortaya çıkacak. Başından beri başhekimle konuşmaya çalıştım ama bu umutsuz uğraşım her seferinde geri tepti. Doktorun benden tek istediği balgam çıkartmamdı ve bunu başaramadığım için de bana kızgındı. Doğası gereği mutsuz bir insandı, kendisine yanlış bir meslek seçmişti ve üstelik burası gibi kurak, soğuk ve körleştirici bir yere atanmıştı; böyle bir yerde insan mahvolur ve doğal olarak sonunda çökmek zorunda kalırdı. Öncekiler gibi bu doktorlar da beni kaygılandırıyorlardı. Onların tekinsizlikleri içime işliyordu, sanırım bu konuda haklıydım da. Her şeylerini büyük bir ilgi ve dikkatle gözlemliyordum. Benim keskin gözlerimden kaçamıyorlardı. Daha en başından, burada en ilkel tıp yöntemleriyle karşılaştığımı hissetmiştim ama bunun için elimde şimdilik kanıt yoktu.